

Aktuelt

Nordisk Ornitologisk Kongres 1985

Borgmesteren fra Kungsbacka holdt velkomsttalen til deltagerne i 5. Nordiske Ornitologiske Kongres i Kungsbacka ved Göteborg 5.-9. august 1985. Velkomsthøret var ledsaget af et kommunalt tilskud til afholdelse af kongressen. Rart var det at høre, at ornitologernes indsats påskønnes, ja ligefrem værdsættes af kommunale politikere. Gid Kungsbacka-borgmesterens eksempel må finde efterfølgelse i mange andre nordiske kommuner.

Kongressen havde 84 deltagere fra seks lande: Sverige 45, Norge 16, Finland 7, Danmark 11, Frankrig 2 og Ungarn 3.

Blandt de mange programpunkter var en nødvendig, inspirerende og frugtbar debat om manipuleret natur. Om det rimelige i at ændre Dværggåsens træk-ruter og udsætte Vandrefalke, om det rimelige i at binde Stortrapeungers vinger op med gaze, fordi opdræt medfører fejlnæring, om det rimelige i at iværksætte naturpleje med maskiner eller med kvæg og får. Et tankevækkende resultat af manipulation med fuglebestande er, at Stor Hornugle, som der er udsat 400 af i Sydsverige, nu ofte ruger på savværker og lossepladser i byerne, og at nogle af de udsatte Vandrefalke er blevet ædt af de Store Hornugler. Det vigtigste er at finde en grænse for, hvor langt man skal gå i de menneskelige indgreb for at sikre en arts overlevelse i et bestemt område eller land, når der f.eks. er livskraftige bestande andre steder. Etik og oplevelsesværdi var et par ofte brugte ord i den debat, der fulgte efter Hans Meltoftes velkomponerede oplæg.

Et »ekspertpanel« bestående af nordiske ornitologer blev »linet« op på scenen, men inden debatten gik igang fratog ordføreren paneldeltagerne knive og an-

dre spidse genstande, og da debatten var afsluttet fik Meltofte, som havde markante bemærkninger om manipulation, en T-shirt med påskriften »Rädda Pilgrimsfalken« – han ville ikke finde på at købe den selv, mente man fra svensk side. Selvom tonen således var munter ved start og slutning af debatten, var det nok så seriøse indlæg, der kom:

Jon Fjeldsä, fra panelet, sagde, at såfremt mennesket er skyldig i at en art er ved at uddø, må man satse på at fjerne årsagen. Manipulering er/må kun være en midlertidig løsning. Michael Køje Poulsen fremførte fra salen, at for ham var Dværggæs, der i Danmark ses på træk i en flok Bramgæs, uden oplevelsesmæssig værdi, fordi oplevelsen forstyrres af bevidstheden om, at det er en kunstig bestand. Sören Svensson, fra panelet, anførte, at det ville have været spild af ressourcer at forsøge på at redde Mellemflagspætten i Sverige, fordi artens biotop ikke længere findes.

Blandt de mere faglige, forskningsprægede foredrag kan nævnes Henning Nøhrs omtale af det danske fugleovervågningsprogram, som kan »slå alarm«, når noget i naturen er ved at gå galt. En hypotese er, at nedgangen i Fuglekonge-bestanden i nåleskov har sammenhæng med skovdøden, specielt forsuringen.

Leif Larsen talte om den danske engkampagne, om konsekvenserne af landbrugsudviklingen, som er gået i retning af færre kreaturer (til afgræsning), og om de fugle, hvis skæbne er knyttet til engenes fremtid.

Bodil Enoksson fortalte om Spætmejsler, hvis liv hun havde fulgt bl.a. ved hjælp af farvemærkning. Spætmejslerne er meget stedfaste, hvad ynglested angår. De flytter næppe længere væk end 500 m fra forrige års ynglested.

Foto: Bengt Olof Olsson

Mats Törnblad viste forskellige mønstre af sort/gult i Sangsvane-næb, forskellige hovedformer, næbprofiler og øjenfarver (fra isblå til omtrent sorte). Ud fra svanernes individuelle kendetegn kunne deres rangorden undersøges, og han havde fundet, at unger »arver« forældrenes rang, og at par rangerer over enlige, som igen rangerer over nytilkomne. Der forekommer altså en rangorden, som ligner rangordenen hos ihvertfald én anden tobenet art!

Anders Enemar præsenterede udregninger over Jernspurvens populationsdynamik og havde beregnet, at der er balance i regnskabet, når der kommer 1,25 flyvefærdige unge pr yngleforsøg. Som mulig fejlkilde blev nævnt Krager og Skader, som under optællingen følger i ornitologens fodspor fra rede til rede.

Roar Solheim fortalte foruden om Slagugler i redeskasser i et marginalt udbredelsesområde i Norge også om ulve, og afspillede »dugfriske« lydoptagelser, så hårene rejste sig på hovedet af én. Hylekoncerten faldt desværre alt for godt i tråd med, at en gammel hunulv fra selvsamme flok i Mellesverige få dage før kongressen var blevet skudt fra fem hvalpe.

Torsten Stjernberg talte om brødrene Wright fra Finland, som malede smukke og nøjagtige fuglebilleder. De var samtidige med Darwin og Audubon, men er forblevet ret ukendte i udlandet.

Göran Göransson redegjorde for nogle spændende sociologiske studier over Fasaner, som nogle hævder knapt er fugle. Ikke desto mindre, eller måske netop derfor, var det let at skaffe økonomiske midler til forskningen med Fasaner.

Jon Fjeldså talte om museumssamlinger og disses relevans og nævnte, at museumssamlinger stadig er meget betydningsfulde, fordi de kan bruges i en lang række sammenhænge, såsom miljøgiftanalyser og ved nøjere studier over kendetegn m.v. Han nævnte endvidere, at dybfrosne præparater af indikatorarter fra udvalgte steder for fremtiden indsamles med henblik på miljøgiftundersøgelser. Fjeldså havde endvidere det håb, at museumssamlingerne i højere grad måtte blive åbnet for amatørornitologerne.

Ikke hele ugen gik med diskussion om manipulation og faglige foredrag. En aften var der festmiddag med taler og musik. At sidde til bords med tre ungariske ornitologer, der havde kørt hele turen fra Budapest til Göteborg i en bil, der så ud til at have en tophastighed på 50 km/t, er ikke en hverdagsoplevelse. En hverdagsoplevelse var det heller ikke at blive sejlet ud på ekskursion til Evert Taubes fødeø i Göteborgs Skärgård i så hård sø, at der kom saltvand i regnfrakkens lommer. I rulningerne klamrede vi os til mast og ræling, men mærkværdigvis blev ingen søsyge. Der var dog også landfaste ekskursioner, som gik til Getteröns Fågelstation, Hallandskysten og Hornborgasjön. Lærkefalk, Kærløber, Rovterne og Dværgmåge var blandt godbidderne.

Indkvarteringen foregik i en slags hytteby, som ellers bliver brugt, når svenske soldater er genindkaldte. Det var dog også muligt at overnatte i telt. Desuden var der et fællesrum, hvor man kunne dyrke det so-

cialle samvær over en øl, der kunne fås med alkoholstyrker højere end hvidtøls.

Et fast indslag på de nordiske kongresser – efter midnat i reglen – er nordmænd, der fortæller finneviser, som går på finners påståede hang til druk, kvinder og sendrægtighed.

Kongressen vedtog en række resolutioner, som omhandlede olieefterskningens trusler mod fuglelivet, manipulering, illegal handel med og jagt på truede fuglearter og de nordiske regeringers opfyldelse af intentionerne i Bern-konventionen om beskyttelse af truede arter og naturtyper i Europa.

Jane Lund Henriksen

Græske vandfugle står for skud

I de sidste tre vintre har Naturhistorisk Museum i Århus stået for optællinger og undersøgelser af vandfugle og rovfugle i det vestlige Grækenland, der ud fra en ornitologisk betragtning er dårligt kendt. I artiklen »Waterfowl and raptors wintering in wetlands of western Greece, 1983-1985«, som trykkes i tidsskriftet *Natura Jutlandica* (med undertegnede som forfatter), gøres der nu rede for resultaterne af undersøgelserne.

I det vestlige Grækenland findes flere store floddeltaer med laguner, især i Amvrakikos Golfen og i Mesolongion, og en række søområder, der er af international betydning som rasteplass for en række bestande af vandfugle. Områderne er kun resterne af tidligere udstrakte vådområder, som er afvandede bare inden for de sidste 20 år. Afvandingerne fortsætter, og på trods af, at Grækenland har udpeget de vigtigste vådområder som Ramsar-områder, fortsætter ødelæggelserne også der.

Store koncentrationer af især svømmeænder, Taffelænder og Blishøns overvintre i lagunerne. Sammenlagt er der talt op til 200.000 andefugle i januar, hvilket placerer områderne blandt de aller vigtigste overvintringssteder i Europa. Desuden ses en del lappedykkere, pelikaner, hvide hejrer, måger og vadefugle. I tilknytning til vådområderne træffes endvidere fine bestande af ørne og gribbe. Andefuglene, der søger føde i de lavvandede, meget vegetations- og fiskerige laguner, udsættes imidlertid for en meget kraftig jagt. Jagtudbyttet er små, men den jagtligge forstyrrelse fordriver fuglene og forhindrer dem ofte i at udnytte områdernes føderessourcer i dagtimerne. Den græske jagtlov er lidet restriktiv og overholdes ikke. Jagttrykket i laguneområderne er meget højt, og brugen af motordrevne jagtpramme tiltagende. Samtidig er antallet af græske jægere, p.t. omkring 300.000, stigende, hvorfor det må forventes, at jagttrykket og forstyrrelserne vil tage til i de kommende år. I artiklen påpeges der et akut behov for oprettelse af jagtfrie reservater og en mere effektiv sikring af biotoperne.

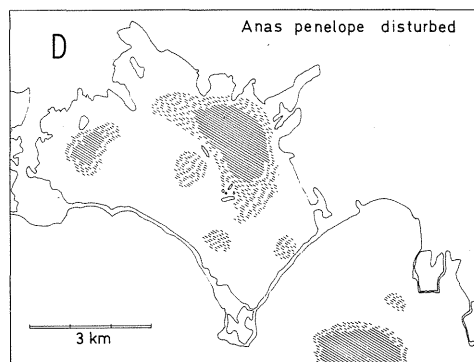
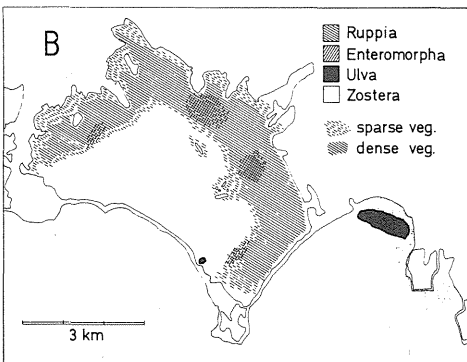
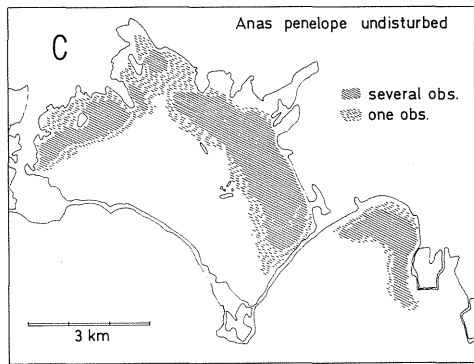
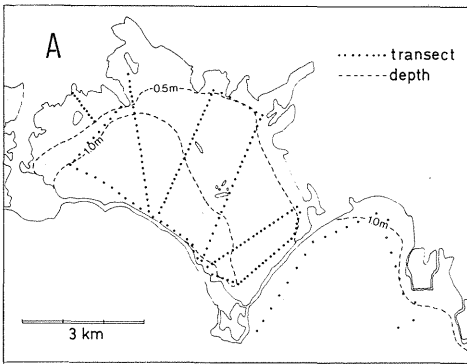
Interesserede kan få tilsendt publikationen ved henvendelse til Naturhistorisk Museum.

Jesper Madsen

Anders Holm Joensen

Øverst ses et udsnit af Aetolikon lagunen med især Blythøns (foto: Anders Holm Joensen). Kortene viser et af resultaterne af undersøgelserne i det vigtige fødesøgningsområde for andefugle i Amvrakikos Golfen, Logarou Lagunen. Her ses på dage uden særlig jagtlig forstyrrelse over 40.000 ænder og Blythøns fouragerende på vegetationen i det lave vand (Pibeanden er vist som eksempel). På dage med jagt omkring lagunen blev ænderne til gengæld presset sammen, og fourageringsaktiviteten i flokkene faldt. I visse dele af området måtte ænderne helt opgive at søge føde; i stedet lagde de sig på dybt vand ude i bugten for at raste i fred hele dagen. A. Dybdeforhold og optællingsruter. B. Udbredelse af forskellige vandplanter, som ænderne og Blythønsene lever af. C. Udbredelsen af Pibeand på dage *uden* jagt. D. Udbredelsen af Pibeand på dage *med* jagt.

Holmene i Roskilde Fjord er blevet fredede

Roskilde Fjord er en af Danmarks længste fjorde. Fra Kulhuse til Borrevejle Vig strækker den smalle, lavvandede fjord sig over 40 km ind i land.

I fjorden ligger ca 30 øer og holme. For de fleste af dem rejstes på Hovedstadsrådets initiativ frednings-sag i 1983. Denne er nu afsluttet med Overfredningsnævnets afgørelse af 16.1.1985. På figuren er angivet de øer, der er omfattet af fredningen, hvis vigtigste bestemmelser er følgende:

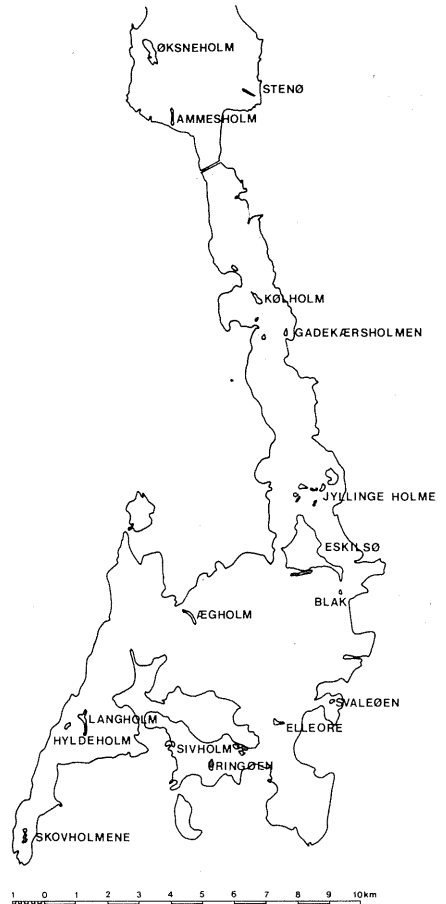
- landgangsforbud fra 1. april-15. juli for at sikre fuglene fred i yngletiden
- mulighed for at iværksætte pleje af strandengene, f.eks. ved græsning, således at engene fortsat er attraktive for fuglene og da især vadefuglene.

Eskildsø er den største af øerne og den eneste beboede og delvist opdyrkede. Den blev for 3-4 år siden købt af Struckmann-fonden (hvis juridiske medlem er lrs. Rudolf Sand!) med det formål, at »dets fugle- og dyreliv skal bevares med mindst mulig indgriben fra menneskers side«. I 1984 standsedes udpumpningen fra et lavtliggende område på øens sydlige del, og der er siden genskabt en sø med mange ynglende vade-fugle. Desværre omfatter den »mindst mulige indgriben« ikke et jagtforbud, så det er kun udenfor jagttiden, der er gode muligheder for fuglelivet.

Nord for Eskildsø ligger Jyllinge Holme. Den største af disse, Lilleø, er ikke medtaget i fredningen, fordi man fra lokal politisk side ønskede, at Lilleø fortsat kunne bruges som udflugtsmål for indbyggerne i Jyllinge. På alle holme findes et rigt fugleliv, bl.a. en stor koloni af Knopsvaner, som dog flere gange har været udsat for hærværk - f.eks. fandtes i 1983 421 prikede, ødelagte svaneæg.

Ved Skuldelev ligger Kølholm, der med sin 14 meter høje top - en udløber af Skuldelev ås - frister til landgang. Øen huser ellers en af fjordens største kolonier af Knopsvane, Hættemåge og Stormmåge.

Ellers er de fleste af holmene ganske lave med en karakteristisk plantezonering af annelgræs, strandmalurt, strandasters, harril og rød svingel og med en overdrevsagtig åben vegetation på de lidt højere øer. En række fåtallige plantearter, der har nordgrænse i det sydlige Danmark, findes her, bl.a. strandkarse, der

kendes fra samme vokseplads allerede i 1686, og senkatost.

Ialt yngler i Roskilde Fjord ca 20.000 par fugle. Den øgede fred på øerne har givetvis været medvirkende til den pæne fremgang, der er sket i ynglefugle-

Tab. 1. Ynglefuglepar i Roskilde Fjord for udvalgte arter.

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Troldand	0	0	3	4	18	10	12
Knopsvane	207	338	425	292	431	631	479
Strandskade	74	104	103	120	116	147	167
Vibe	15	39	20	47	34	118	62
Rødben	29	32	35	36	29	70	70
Klyde	82	83	84	122	92	135	126
Stormmåge	1128	1247	1717	1387	1317	1491	1787
Hættemåge	7181	7186	8748	10517	14767	13982	15047
Fjordterne	285	266	363	364	331	324	341
Havterne	145	168	157	167	177	215	193

nes tal i de senere år (Tab. 1). En sådan fred udelukker dog ikke menneskers mulighed for at opleve det fantastiske liv. Overalt i fjorden kan man se fuglene under fødesøgningen, og med kikkert kan man nemt følge livet på øerne, hvis man ankrer op 100 meter ude. Heldigvis ser det også ud til, at den megen omtale af fredningen i presse og radio har haft en positiv virkning. Fredningen overholdes – ja, faktisk blev den det allerede året inden, den trådte i kraft!

Men det er ikke nok med fred i yngletiden. Fødegrundlaget skal også være i orden, og her er der måske grund til nogen bekymring. Fjordens smalle udløb til Isefjorden og Kattegat giver et langsomt vandskifte. Samtidig benyttes fjorden som modtager af spildevand fra en lang række kommuner i Hovedstadsområdet. Sammen med næringsstofudvaskningen fra

landbruget sker der altså en meget betydelig tilledning af fosfat og nitrat til fjorden, som således er blevet stærkt eutrofieret. Hidtil har eutrofieringen sandsynligvis bevirket en øget produktion i fjorden, hvad der jo i første omgang er kommet fuglene til gode, men på længere sigt risikerer vi Ringkøbing Fjord-tilstande: et totalt sammenbrud i det økologiske system med bl.a. forsvinden af vandplanterne til følge. Det er derfor meget vigtigt, at næringsstoffillemningen til fjorden reduceres, både fra rensningsanlæg og fra landbrug.

Øernes fugle- og planteliv er iøvrigt blevet grundigt beskrevet i en publikation, som Fredningsstyrelsen udgav i 1984. Bogen hedder »Holmene i Roskilde Fjord« og kan købes hos Statens Indkøb (tlf. (01) 92 91 28). Den koster 100 kr.

Pelle Andersen-Harrild

Bjergregnskove i Tanzania – øer i savannelandet

Her i Danmark har vi efterhånden en meget detaljeret viden om vores fugle. Gennem Atlas-undersøgelsen og senere lokale kortlægninger kender vi en masse til fuglenes udbredelse ligesom deres yngleforshold, habitatvalg osv. for de flestes vedkommende er godt kendt.

I tropisk Afrika, hvor undertegnede i en årrække har foretaget fugleundersøgelser, er situationen en helt anden. Bortset fra nogle få meget iøjnefaldende arter og enkelte arter, der er meget talrige, er det som regel sparsomt, hvad der vides om både fuglenes udbredelse og generelle biologi. Blandt de dårligst kendte fugle i troperne hører regnskovsfuglene. Det skyldes ikke alene, at skovene ofte er vanskelige at komme til,

men også at fuglene her er sky og vanskelige at observere.

I Tanzania er regnskove ikke en særlig udbredt eller iøjnefaldende biotop. Bortset fra det nordvestlige hjørne af landet, hvor der stadig er rester af lavlandsskov, er det kun en række små bjergmassiver i landets østlige del, der er regnskov. Disse bjerge er omgivet af græsland og akacie-savanne, og skovene er derfor uden forbindelse med hinanden; de fremstår som økologiske øer. Bjergene i Øst-Tanzania er meget gamle og har formodentlig været skovdækkede i flere millioner år, så selv om de fleste af skovene er ret små, har de en rig fuglefauna ofte med mange sjældne og lokale arter. Flere bjergskove har desuden endemi-

Endnu uberørte bjergregnskove i Uzungwa-bjergene, Tanzania. Foto: Michael Stoltze.

ske arter, dvs. arter, der har hele deres udbredelse begrænset til et enkelt bjerg.

Især før uafhængigheden i begyndelsen af 1960'erne, da der opholdt sig mange englændere i Tanzania, blev en hel del af regnskovsområderne besøgt af ornitologer, og man fik en vis viden om deres fuglefauna. Men i de sidste 20 år er det sparsomt, hvad der er foretaget af fugleundersøgelser i Tanzanias skove. Da der i det samme tidsrum nærmest er sket en befolkningseksplosion i landet, der har medført et stort behov for nyt agerland, træ til huse osv., står de fleste af Tanzanias regnskove idag overfor en akut fare for at blive hugget ned inden for få år. På baggrund af, at skovene er i fare for snart at forsvinde samtidigt med, at det er begrænset, hvad man ved om fuglene, der lever i dem, har undertegnede siden 1980 deltaget i et projekt, der dels skulle kortlægge, hvad der er tilbage af skov, dels undersøge hvilke fugle, der lever i dem. På længere sigt er det desuden målet at prøve at udpege områder, der er særligt vigtige i en ornitologisk sammenhæng, og som der derfor bør gøres en særlig indsats for at sikre for fremtiden. Feltarbejdet er foregået i samarbejde med den engelske ornitolog Simon Stuart, der arbejder for ICBP-England. Fra 1982 har Steffen Brøgger-Jensen, og fra 1984 Gitte Petersen, også medvirket.

Kortlægningen af skovene er i første række sket ud fra gamle kort, men da de ofte er behæftede med fejl, og skovenes omfang desuden i de fleste tilfælde er helt ændret idag, har vi suppleret med satellit-billeder og egne observationer.

Til fugleregistreringen har vi benyttet en kombination af feltobservationer og netfangst. Da skovene vokser på bjergenes skråninger og ofte strækker sig fra

omkring 800 op til 1600 m (enkelte steder fra 300 til 2000 m), og det har vist sig, at fuglefaunaen ændrer sig med højden, har vi brugt at sætte netkæder op for hver 200 meters højde. Som regel har vi benyttet 15 net på hver 10 meter, der har stået hvert sted i seks dage. Ud over at registrere hvilke arter, der lever i de enkelte skove, har vi på denne måde også fået oplysninger om fuglenes højdeudbredelse. Da vi desuden har arbejdet på forskellige årstider, har vi kunnet dokumentere, at nogle fuglearter foretager sæsonmæssige trækbevægelser ned fra bjergene til skovene ved foden.

I de forløbne fire år har vi besøgt 10 skovområder, deriblandt nogle, der ikke tidligere har været besøgt af ornitologer. Disse har naturligvis været de mest spændende, ikke mindst da vi opdagede, at skovene på østsiden af Uzungwa bjergene overgår alle kendte skovområder i Tanzania hvad angår artsverdien blandt skovfuglene og antallet af sjældne og meget lokale arter. Det var også her vi i 1981 opdagede en ny art af solfugle (Rufous-winged Sunbird *Nectarinia rufipennis*) og en population af en lille drossel (Swynnerton's Forest Robin *Swynnertonia swynnertonii*), der ikke før var truffet i Østafrika. På den baggrund må især Mwanihana Forest og Kanga Forest, der begge ligger på Uzungwa bjergene, nok betragtes som de mest spændende og bevaringsværdige af de tanzanianske regnskove. For Mwanihana Forest's vedkommende er der allerede taget konkrete fredningsinitiativer, idet Verdensnaturfonden har besluttet at dække udgifterne til at gøre dette skovområde til nationalpark og betale for driften i fem år.

Flemming P. Jensen

Regnskovsfældning i Usumbara-bjergene, Tanzania. Foto: Michael Stoltze.

